

אוניברסיטת
בר-אילןאצטונות יידישיות • ציונות
Excellence in Jewish Studies • Zionism

המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו ע"ש ישראל וגולדה קושיצקי

עלון המחלקה מס' 3 תשרי, תשע"ה

דבר ראש המחלקה, פרופ' ירון בראך

שנת תשע"ד (2013/2014) היתה שנת שיא בפעילותה של המחלקה לתולדות ישראל ע"ש ישראל וגולדה קושיצקי. בשנה זו, שולבה התכנית ליהדות זמננו במחלקה לתולדות ישראל, וחברי הסגל שלה נקלטו כולם בסגל המחלקה. שילוב זה הגדיל את היצע תחומי העניין והמחקר של המחלקה. מעתה, שמה של המחלקה הוא: "המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו ע"ש ישראל וגולדה קושיצקי".

השנה קיימה המחלקה ארבעה כנסים, שלושה מהם בינלאומיים, בהם נטלו חלק חוקרים חשובים מרחבי העולם. אין ספק שפעילות זו מעמידה את המחלקה במקום מרכזי בחזית המחקר העכשווית.

ארבעת אנשי הסגל החדשים שקלטנו בשנה האחרונה השתלבו היטב ותרומתם ניכרת במחקר ובהוראה. בשנת הלימודים הנוכחית תצטרף לסגל המחלקה ד"ר דברה קפלן, מומחית לימי הביניים והעת החדשה המוקדמת באשכנז. ד"ר קפלן עלתה לארץ מארצות הברית, שם נמנתה עם סגל ההוראה והמחקר של ישיבה יוניברסיטי. אין ספק כי הצטרפותה היא תוספת משמעותית לאיכות סגל המחלקה.

המשכנו גם השנה במתן מלגות לתלמידי מחקר. לראשונה הענקנו השנה סיוע נוסף לתלמידי מחקר שביקשו לצאת לכנסים או למחקר בארכיונים בחו"ל. סיוע ניתן גם לתלמידי מחקר שהשתתפו בהשתלמויות להרחבת כישוריהם המחקריים, כגון תיעוד בעל פה ולימוד שפות זרות.

השנה חנכנו את תכנית התואר השני למורים. נקטנו לראשונה באמצעי פרסום שהביאו לכך שמספר המועמדים ללימודי התואר השני והשלישי הולך וגדל משבוע לשבוע. נותרה בעיית מספר הסטודנטים הנרשמים לתואר ראשון. כידוע, זאת בעיה משותפת לכלל מקצועות מדעי הרוח ובכללם מדעי היהדות. אשר על כן, יצרנו פורום פעולה של כל ראשי המחלקות לתולדות ישראל בכל האוניברסיטאות כדי למצוא פתרון לבעיה.

אני מבקש לברך את הרקטור היוצא, פרופ' חיים טייטלבוים, שלאורך כל שנות כהונתו תמך ופעל ככל יכולתו לחיזוקה ופיתוחה של המחלקה. צרור ברכות לרקטורית הנכנסת, פרופ' מירי פאוסט, שאף היא בתפקידה כסגנית הרקטור לא חדלה מלסייע למחלקה ולא השיבה ריקם אף לא אחת מבקשותינו.

ניהולה התקין של המחלקה מתאפשר בזכות שיתוף הפעולה של חברי סגל המחלקה ועבודתן המסורה של מזכירות המחלקה. תודה שלוחה לבני משפחת קושיצקי שקשה להגזים בתרומתם לפעילות ההוראה והמחקר שלנו.

חברת סגל חדשה:

ד"ר דבורה קפלן

ד"ר דבורה קפלן
הגיעה
לבר-אילן
לאחר
תשע
שנות
הוראה
בישיבה

יוניברסיטי בניו-יורק, שם החזיקה בקתדרה להיסטוריה יהודית על-שם ד"ר פנחס חורגין. לאחרונה עמדה בראש התכנית ללימודי בוגר בתולדות ישראל בישיבה קולג'. בחודש אוגוסט האחרון עלתה דברה לארץ יחד עם בעלה דוני אבנשטיין, המתמחה בניהול סכסוכים ומשא-ומתן, ועם שלשת ילדיהם, אבישי (8), נעם (6) ואליצור (כמעט 3). ילידת ניו-יורק, דברה קבלה את התואר הראשון שלה ממכללת ברנרד ואת התואר השני והשלישי מאוניברסיטת פנסילבניה.

שוחחנו בקצרה עם דברה על עלייתה לארץ ועל קליטתה בבר-אילן.

דברה, ספרי לנו מעט על עבודת המחקר וההוראה שלך עד כה.

אני חוקרת את ההיסטוריה החברתית של יהודי אשכנז בתקופה הטרומ-מודרנית. ספרי הראשון, Beyond Expulsion: Jews, Christians, and Reformations in Strasbourg (Stanford University Press, 2011), עוסק במערכת היחסים שבין יהודים לנוצרים בשטרסבורג, עיר שבה נאסר על יהודים להתגורר במשך כ-400 שנה. באמצעות מחקר ארכיוני, גיליתי שלמרות המדיניות הרשמית, יהודים שחיו בכפרים ובעיירות ברחבי אלזס נכנסו לעיר באורח יום-יומי, ושם פתחו מערכות יחסים שונות עם התושבים הנוצרים. הספר יצא בקרוב בתרגום לעברית בהוצאת מרכז זלמן שזר. אני שמחה שהוא יגיע לקהל דובר-עברית, שיוכל גם הוא להחשיף

לחיותיהם של היהודים שחיו בסביבה הבלתי-מוכרת הזאת. לאחרונה פרסמתי מספר מאמרים העוסקים במעמדן של נשים יהודיות ובכלכלה, בכתבים אוטוביוגרפיים יהודיים ובנושא היהודים והרפורמציה. כעת אני כותבת ספר על ארגוני צדקה יהודיים בשלש ערים גרמניות, שבו אציג את ההיררכיות המגדריות והסוציו-אקונומיות בתוך הקהילות היהודיות. לצורך המחקר הזה זכיתי במענקים ממכון הדסה-ברנדייס ומהקרן הלאומית האמריקאית למדעי הרוח (National Endowment for the Humanities).

ומה הם תחומי העיסוק הרחבים יותר שלך?

אני פעילה במספר ארגונים שמטרתם להביא את חקר ההיסטוריה לצבור הרחב. הייתי חברה במועצה המייעצת האקדמית שלהמרכז להיסטוריה יהודית בניו-יורק במשך חמש שנים, ובמועצה המייעצת של הסדנא להיסטוריה של העת החדשה המוקדמת במשך תשע שנים. אני פעילה בקבוצת מחקר בינלאומית העוסקת בסריקה ומחשוב של פנקסי הקהילות. אני מאוד נהנית לחלוק את תוצאות המחקר שלי עם תלמידי ועם הצבור הרחב. לדעתי, זהו חלק חשוב מתפקידו של החוקר, ואני מאוד שמחה על ההזדמנות שנתנה לי לעשות זאת גם בארץ, שהרי כאן מהווה ההיסטוריה היהודית על כל המורכבות שבה חלק חיוני מן החיים האינטלקטואליים והחברתיים.

כיצד מתכוננים את ומשפחתך לקראת העליה ארצה?

משפחתי מאוד שמחה על עלייתנו ארצה. נגור בירושלים. אני מצפה מאוד לקראת תחילת עבודתי בבר-אילן, ומקוה לתרום רבות לפיתוח המחלקה בתחומים ההיסטוריה של ימי הביניים, ראשית העת החדשה וההיסטוריה החברתית.

תודה רבה. אנחנו מאחלים לך הרבה הצלחה רבה בשלב הבא בקריירה, וכמובן מקווים שאת ומשפחתך תקלטו בקלות בביתכם החדש.

פוסט דוקטורנטים במחלקה

בשנת הلمודים תשע"ד ארחה המחלקה שני משתלמים בתר-דוקטורנטים שני החוקרים הצעירים תרמו לארגון כנסים וארועים אקדמיים, הרצו בסמינר המחלקתי, ותרמו באופן כללי להעשרת חיי המחלקה בכל התחומים.

ד"ר יואל חרובי

סיים את כל תארו באוניברסיטת תל-אביב. עבודת הדוקטורט שלו עסקה באליטה התורנית של העיר תוניס במאות ה-19 וה-20 והיא נכתבה בהדרכתם של פרופ' ירון צור ופרופ' שלום רצבי. במסגרת עיסוקיו האקדמיים מתמקד ד"ר חרובי בחקר האליטות הרבניות בעידן המודרני, ביחוד בארצות האסלאם, ובבחינת דרכי ההתמודדות שלהן עם תהליכי המודרניזציה והחילון. במהלך שהותו בבר-אילן חקר ד"ר חרובי, בהנחיית פרופ' ירון הראל, את פרשת צוואתו של הקאיד נסים שמאמה. פרשה בינלאומית זו עוררה פולמוס רבני חובק עולם סביב שאלת תוקפה ההלכתי של צוואתו של שמאמה - עובדה המספקת לנו הזדמנות יחודית ללמוד רבות על העולם הרבני, לתפוצותיו השונות, במחצית השניה של המאה ה-19. המחקר מתבסס הן על פסקי הלכה שחוברו במהלך פרשת הצוואה והן על תיעוד ארכיוני. במקביל השתתף ד"ר חרובי בקבוצת מחקר הפועלת במסגרת הפקולטה למשפטים

באוניברסיטת בר-אילן ואשר עוסקת בנושא: "התייחסות הלכתית למציאות נכרית מקומית: מוסדות שלטון ומשפט". ד"ר חרובי משמש גם כחוקר בפרוייקט "מפעל התייעוד - יהודי ארצות האסלאם" הפועל במסגרת הפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת ת"א.

ד"ר אולנה גאן-מולדבסקי

הגיעה למחלקה לאחר שסיימה את עבודת הדוקטורט שלה, העוסקת בתרבות הפוליטית של יהודים דבורי-רוסית באוקראינה, גרמניה וישראל, בהדרכת פרופ' מיכל שמיר באוניברסיטת תל-אביב. בשנת 2011 היא זכתה בפרס על עבודתה מהאגוד הישראלי למדעי המדינה. לסיכום השנה שעשתה במחלקתנו כתבה:

אני אסירת תודה לשותפות הבין-אוניברסיטאית, לראש המחלקה פרופ' ירון הראל ולסגל האקדמי והמנהלי שאפשרו לי לעשות את השנה האקדמית במחלקה לתולדות ישראל. יחסו והנחייתו של פרופ' משה רוסמן היו מרכיב חיוני בקליטתי במחלקה.

כמי שהוכשרה בתחום מדעי המדינה, נהניתי במיוחד מן הסמינרים המחקריים בהיסטוריה יהודית. מפגשים אלה סייעו לי לפתח פרספקטיבות חדשות על דרך הפעולה של תרבות, חברה וזכרון של יחידים ושל קבוצות.

אני עוזבת את המחלקה עם ההתרשמות שמדובר באוסף של חוקרים מבריקים, אשר מצליחים לקיים שותף פעולה אקדמי דינמי ופתוח למגמות חדשות במחקר. הכנס על ווטראנים ממלחמת העולם השניה, שהתקיים ביוזמת המחלקה בחודש יוני, היה אחת התוצאות של הרצון לחקור ולגלות מחדש תחומים בהיסטוריה היהודית שטרם נחקרו. בכנס הרצו חוקרים, פוליטיקאים, פעילים חברתיים ווטראנים. לכולם נתנה הזמנות להציג את גרסתם, בעוד הארוע בכללותו הראה כיצד קבוצות שונות בוחרות לשמר את הזכרון בדרכים שונות ובאמצעים שונים.

במהלך השנה, הייתי שותפה בחבור מחקר הבוחן כיצד משפיעה הרב-תרבותיות על הסובלנות הפוליטית והחברתית כלפי "האחר", מחקר אשר עתיד להתפרסם ב-Political Behaviour. ספרי העוסק ברב-תרבותיות, לאומיות והגירה באוקראינה, גרמניה וישראל קרוב לסיום, ומאמר העוסק בתפוצה היהודית במשבר האוקראיני של 2014 הוגש לשיפוט ב-Post-Soviet Affairs. זהו מחקרי הראשון המשתמש בשיטות איכותיות שלמדתי מן השיחות שקיימתי עם פרופ' רוסמן.

אני מקוה להמשיך לשמור על הקשרים שפיתחתי כאן במחלקה גם לאחר עזיבתי והמעבר שלי למרכז ללימודי היהדות שבאוניברסיטת טורונטו.

הכנס ספר תורה אל-ידי מלפנת פול

ביום כ"ד אדר ב', 26.3.14, התקיים טקס הכנסת ספר תורה לבית הכנסת שבבניין "שלייפר" הותיק בקמפוס האוניברסיטה. ספר התורה נתרם על-ידי בוגר המחלקה ד"ר

משה פרץ, נשיא חברת "פרץ בוני הנגב", אשר הגיע לארוע יחד עם בני משפחתו. זהו ספר התורה השני שתרם ד"ר פרץ לבתי הכנסת של האוניברסיטה, והוא נתרם במיוחד לציון הקשר החם שנוצר בין משפחת פרץ למחלקה לתולדות ישראל. את התהלוכה הובילו ד"ר פרץ, ראש המחלקה פרופ' ירון הראל והרב שלמה שפר, רב הקמפוס, ורבים מחברי המחלקה ותלמידיה הצטרפו לתהלוכה, לטקס ולסעודת המצוה שנערכה לאחר הטקס.

נסים

פרופ' ז'ון פאו רובייס

בכנס נישאו 32 הרצאות, שהתפרסו על פני שמונה מושבים, כאשר לאורך היום התנהלו שני מושבים במקביל. במושב המליאה לנעילת הכנס הרצה פרופ' ז'ון פאו רובייס (Joan Pau Rubiés) מברצלונה, אחד החוקרים המובילים בעולם בתחום זה; נושא הרצאתו היה "ספרות המסעות וראשית תנועת הנאורות". בכנס השתתפו מרצים מאוניברסיטאות ומכללות שונות בארץ, וכן מרצים מצרפת, מגרמניה, מספרד ומארצות הברית. מן המחלקה לתולדות ישראל הרצו פרופ' שמואל פיינר וד"ר יובל חרובי.

למחרת הכנס קיימו המחלקה והחברה ההיסטורית הישראלית סדנת דוקטורנטים. בסדנה השתתפו שבעה דוקטורנטים מאוניברסיטאות שונות הכותבים עבודות הקשורות לנושא הכנס. הסדנה התנהלה בשני מושבים, כאשר בכל מושב הציג אחד המשתתפים את עבודתו, פרופ' רובייס הגיב ואחר כך התקיים דיון פתוח. את הסדנה הנחה פרופ' דוד מלכיאל.

משתתפי סדנת הדוקטורנטים - במרכז פרופ' דוד מלכיאל ופרופ' ז'ון פאו רובייס

הרצאתו של הרב לאו התקיימה במסגרת מושב חגיגי מיוחד ובמהלכה הוצגו על-ידו כמה מתכניותיו העתידיות ביחס למוסד הרבנות הראשית לישראל.

הכנס זכה להדים באקדמיה ובתקשורת. חברי הועדה המארגנת היו פרופ' ירון הראל (יו"ר), פרופ' אדם פרזיגר, ד"ר דוד אשכנזי וד"ר יובל חרובי.

ימי הביניים - עכשיו!

ביום ג' בניסן תשע"ד, 3.4.14, ארחה המחלקה את הכנס "ימי הביניים, עכשיו!", בשיתוף עם החברה ההיסטורית הישראלית. בכנס השתתפו מיטב החוקרים הישראלים של ימי הביניים, הן באירופה והן במזרח התיכון, ותיקים וצעירים. ההרצאות עסקו בנושאים מגוונים כגון עכו הממלוכית (ראובן עמית), האוניברסיטה העברית; יחסי יהודים ונוצרים בפרובנס (פנחס רוט, בן גוריון); עולם הרגשות במפגש היהודי-מוסלמי (דותן ארד, בר-אילן), משפט התלמוד בפרס ב-1240 (יוסף שורץ, תל-אביב) ועוד. בין מארגני הכנס היו ד"ר דותן ארד שהצטרף למחלקה לפני שנתיים, ופרופ' אלי שביע באומגרטן, אשר עברה ברשותה ממחלקתנו לאוניברסיטה העברית.

המחלקה ניצלה את הזדמנות הגעתה של פרופ' באומגרטן כדי להעניק לה שי מטעם סגל המחלקה.

"נוסעים, נוסעות ומסעות: ייצוגים, חוויות ומשמעויות"

הכנס ה-37 של החברה ההיסטורית הישראלית

בי"א סיון תשע"ד, 9.6.14, ארחה המחלקה את הכנס ה-37 של החברה ההיסטורית הישראלית, שעסק בנושא "נוסעים, נוסעות ומסעות: ייצוגים, חוויות ומשמעויות". פרופ' דוד מלכיאל מן המחלקה לתולדות ישראל כיהן כיו"ר הועדה האקדמית של הכנס.

הכנס הבינלאומי השלישי של המחלקה: "רבנים ראשיים: בין מנהיגות דתית למנהיגות פוליטית"

ביום ראשון, י' בסיון תשע"ד (8 ביוני 2014) התקיים הכנס הבינלאומי השנתי השלישי של המחלקה לתולדות ישראל ו"ש קושיצקי". הכנס עסק בנושא "רבנים ראשיים - בין מנהיגות דתית למנהיגות פוליטית"

הראשון לציון הרב יעקב מאיר

הוא יחד לציון 75 שנים לפטירתו של הראשון לציון הרב יעקב מאיר. מטרת הכנס היתה לבחון את הצדדים הרוחניים והפוליטיים שבתפקיד "הרב הראשי", הן בארץ ישראל והן בגולה, ובמהלכו הציגו עשרים וחמשה חוקרות וחוקרים מהארץ ומחול - בתוכם היסטוריונים, חוקרי המשפט העברי וסוציולוגים - את פירות מחקריהם החדשניים.

ההיענות לפרסום הקול-קורא של הכנס היתה גדולה ומפאת ריבוי ההצעות הטובות שהוגשו החליטו חברי הועדה המארגנת לקיים מספר מושבים מקבילים. במסגרת ההרצאות נבחנו מגוון של סוגיות הנוגעות לדמותם ולפועלם הדתי והפוליטי של הרבנים הראשיים לישראל ושל רבני קהילות - במזרח אירופה ובמערב, במזרח התיכון, במגרב ובאמריקה - למן העת החדשה המוקדמת ועד למאה העשרים, ונדונו גם הנסיבות בהן פעלו רבנים אלה והשפעתן על דרכי ההנהגה שלהם.

מלבד המרצים מן העולם האקדמי השתתפו בכנס גם שני רבנים ראשיים מכהנים. הרב הראשי לישראל, דוד לאו, הרצה על הנושא "הרבנות הראשית כהנהגה רוחנית", ורבה הראשי של קהילת רומא, פרופ' שמואל (ריקארדו) די-סיני, נשא הרצאה שכותרתה "מורכבות משרתו של הרב הראשי ליהודי איטליה".

כנס בינלאומי ראשון על וטרנים של הצבא האדום:

בכ"א סיון תשע"ד, 19.6.14, ערכה המחלקה לתולדות ישראל, בשותף עם משרד העליה והקליטה, המכון למחקרי ביטחון לאומי והשותפות הבין-אוניברסיטאית כנס בינלאומי ראשון מסוגו: "וטרנים של הצבא האדום בישראל ובעולם: זכרונות המלחמה, חוויות ומשמעויות". בכנס השתתפו כ-100 איש, אנשי אקדמיה ישראלים, אורחים מאוניברסיטאות מובילות מקנדה, גרמניה וארצות הברית, ומה שהיה מיוחד לכנס אקדמי-אוניברסיטאי, גם הוטרנים עצמם, שהיו שותפים מלאים לדיונים בנושאים השונים. הכנס נפתח עם הקרנת סרט תיעודי על חייהם של וטרנים בישראל בשנות ה-2000 ותערוכה של האומן הישראלי שי אלוני שנחשף לסיפור הוטרנים לפני כעשור והחליט לצלם את הדמויות בביתם בארץ. אחד המרצים בכנס, דוד כלנתרוב, דוקטורנט מהמחלקה לתולדות ישראל, עסק בחייהם של חיילים יהודים ממוצא בוכרי במלחמת העולם ובמצבם היום. מתברר שמתוך אוכלוסייה של כ-30,000 יהודים בוכרים שחיו בברית המועצות ערב המלחמה, התגייסו כ-6,000 לצבא האדום, וכמחציתם לא שבו מן משדות הקרב.

מעבר לערכו האקדמי של הכנס, מארגניו, ד"ר אולנה בגנו-מולדבסקי ופרופ' משה רוסמן, הביעו סיפוק מעצם ההכרה בתרומתם של הוטרנים לנצחון במלחמה ולהקמת המדינה שבאה בעקבותיה.

משתתפי כנס הוטרנאים

הסמינר המחלקתי ע"ש פרופ' יהושע קניאל

הסמינר המחלקתי, שבראשו עומד ראש המחלקה פרופ' ירון הראל, מהווה במה לחוקרים וותיקים וצעירים מהארץ ומהעולם המציגים את פירות מחקריהם בפני חברי הסגל ותלמידי המחקר שלנו. בשנת תשע"ד אירח הסמינר חוקרים וחוקרות מכלל האוניברסיטאות בישראל וחוקרים מובילים מן העולם. הסמינר נפתח בהרצאתה של כלת פרס ישראל פרופ' חוה טורניאנסקי מן האוניברסיטה העברית "חברה אחת ושתי לשונות - עברית ויידיש בחיים ובתרבות של יהודי אשכנז". במהלך השנה התארחו בסמינר שלנו בין השאר פרופ' איבן מרכוס מאוניברסיטת ייל, פרופ' דן לאור מאוניברסיטת תל אביב, פרופ' נורית גוברין מאוניברסיטת תל אביב, ד"ר אבריאל בר לבב מן האוניברסיטה הפתוחה, פרופ' יוסף שלמון מאוניברסיטת בן-גוריון וד"ר נח גרבר מאוניברסיטת תל אביב.

הסמינר המחלקתי משתף פעולה עם הקתדרות והמכונים הקשורים למחלקה לתולדות ישראל, ובמסגרת זו נתנו השנה שתי הרצאות במסגרת המכון לחקר השואה, על ידי פרופ' אלון קונפינו מאוניברסיטת ורג'יניה ואוניברסיטת בן-גוריון ועל ידי פרופ' דן מכמן ראש המכון לחקר השואה. פרופ' גרשון בקון ייצג את הקתדרה לחקר יהודי פולין, אשר הוא עומד בראשה. ההרצאה השנתית של הקתדרה לחקר יהודי פרוסיה, בראשות פרופ' שמואל פיינר, ארחה השנה את פרופ' כריסטיאן ויזה מאוניברסיטת פרנקפורט.

בנוסף לכך שילב הסמינר המחלקתי את הרצאותיהם של מספר חוקרים מן המחלקה שלנו ובהם פרופ' שמואל פיינר, ד"ר דותן ארד, פרופ' אבינועם כהן מן המחלקה לתלמוד, ד"ר אריה רונה, ד"ר יובל חרובי, ד"ר אולנה בגנו-מולדבסקי וד"ר מלי אייזנברג. ד"ר

יצחק קונפורטי, אשר ריכז את הסמינר במשך שלש השנים האחרונות, פורש מתפקיד זה, ובתשע"ה ימלא ד"ר אוריאל גלמן את מקומו.

ערב "שכונות בירושלים" ומלגה לתלמידת מ.א.

בערב נר חמישי של חנוכה, כ"ט בכסלו תשע"ד, 2.12.13, ארחה המחלקה כינוס מרתק של שני ארגונים: איגוד יוצאי בוכרה בישראל וארגון משפחת הורוביץ המורחבת. הערב נפתח בהדלקת נרות חנוכה ובדברי ברכה של ראש המחלקה פרופ' ירון הראל, ובהמשך הרצה ד"ר גיורא פוזיילוב על יסוד שכונת הבוכרים ואחריו מר גבריאל הורוביץ על יסוד שכונת נחלת שבעה. במהלך הערב הוענקה מלגת הצטיינות לגב' פרי משה, הכותבת עבודת מ.א. על "שוטרים ואכיפת החוק בממלכת יהודה בתקופת המקרא" בהנחיית ד"ר יגאל לוין.

גיורא הורוביץ מרצה על מייסדי שכונת נחלת שבעה

גם השנה יצאו תלמידיו של ד"ר יגאל לוין לסדרת סיורים לימודיים באתרים מקראיים ברחבי הארץ. בתמונה: ד"ר לוין ותלמידיו בסיור בפיר וורן שבעיר דוד

חדשות חברי הסגל

המרצים הבאים עלו בדרגה בשנה האחרונה: עדי שרמר - פרופסור מן המניין, אדם פרזיגר - פרופסור חבר, עמנואל פירדהיים - פרופסור חבר, יצחק קונפורטי - מרצה בכיר, דותן ארד - מרצה, אוריאל גלמן - מרצה, עידן ברייר - מרצה
מזל-טוב לכולם!

פרופ' משה אורפלי

הוציא השנה את ספרו: *Tratado que fez mestre Jeronimo, medico do papa Bento XIII, contra os judeus* (Lisboa: Biblioteca Nacional de Portugal, 2014). הספר הוא מהדורה מדעית עם תיקוני נוסח לכתביו של הרב והרופא היהודי מאלקניס ר' יהושע לורקי, שלאחר המרת דתו (1408) נקרא הירונימוס דה סנטה פה. את כתביו אלה

נגד היהודים הוא חיבר הן כדי להצדיק את פועלו, הן כדי לקרב את אחיו לשעבר לחיק הכנסייה דרך השכנוע ולא בכח. הירונימוס דה סנטה פה היה לרופאו

האישי של האפיפיור בנדיקטוס ה-13 ואף ייצג את העמדה הנוצרית בוויכוח בטורסה (1412-1413). בהוצאה לאור של מהדורה זו הספרייה הלאומית בפורטוגל פותחת צוהר לאחד מאוצרותיה, המגלם את הטקסט שבבסיסו עמד אחד הוויכוחים הגדולים ביותר בין יהודים לנוצרים בימי הביניים. המהדורה כוללת תקליטור עם פקסימיליית החיבורים עצמם.

בנוסף, השנה קבל פרופ' אורפלי מינוי מ"ור ות"ת כחבר בוועדה מיוחדת לבחינת נושא הערכת הפרסומים של חברי הסגל האקדמי במדעי הרוח. ועדה זו אמורה לתת מענה לאופיים המיוחד של פרסומים אקדמיים במדעי הרוח, כגון מאמרים המתפרסמים בקבצים. עבודת הוועדה צפויה להשפיע על מערכת ההערכה והתקצוב של פרסומים במדעי הרוח, ובסופו של דבר גם על מערכת ההערכה של ועדות המינויים במסודות להשכלה גבוהה.

ד"ר דותן ארד

המשיך בעבודתו בפרויקט ההדרת תשובותיהם של חכמי האימפריה העות'מאנית מגניזת קהיר, פרויקט שנערך במכון שוקן בראשות פרופ' שמואל גליק. הכרך השלישי בסדרה "שרידי תשובות מחכמי האימפריה העות'מאנית" (Seride) *Teshuvot, A Descriptive Catalogue of Responsa Fragments* יצא לאור השנה, והוא הושק בערב חגיגי במכון שוקן. תפקידו של ד"ר ארד בפרויקט הוא פענוח והעתקה של כתבי היד, תיארוכם, ושיבוצם בקונטקסט היסטורי. שלושת הכרכים נועדו לפרסומם של כל קטעי השו"ת של חכמי האימפריה באוספי הגניזה בספריות קיימברידג'.
בטקס קבלת פרס עמינח

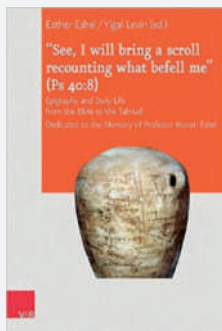
ד"ר גיא ברכה

היה חבר בצוות היגוי של הכנס הבינלאומי, "יהודים גרמנים במזרח התיכון בעת החדשה", שנערך בירושלים בין ה-10-12 בפברואר, בשיתוף פעולה של מכון ליוא בק, ירושלים; מכון בן צבי, ירושלים; המכון להיסטוריה של יהודי גרמניה בהמבורג; אוניברסיטת סאותמפטון; מכון מינרבה ע"ש ריכרד קבנר, האוניברסיטה העברית בירושלים; המרכז ע"ש וולטר א. ברנדזון. במסגרת הכנס נשא ד"ר ברכה הרצאה על התוכניות ליישוב יהודי גרמניה בסוריה ולבנון לאחר עליית הנאצים לשלטון ב-1933, והשפעתם על הקהילה היהודית בבירות.

בנוסף, ד"ר ברכה זכה השנה בפרס ע"ש פנחס חורגין, מייסד האוניברסיטה.

ד"ר יגאל לוי

היה אחד העורכים (יחד עם פרופ' אסתי אשל) של הספר *"See, I will bring a scroll recounting what befell me" (Ps 40:8): Epigraphy and Daily Life - From the Bible to the Talmud*

(Gottingen, Vandenhoeck & Ruprecht), שיצא בקיץ האחרון. הספר מוקדש לזכרו של פרופ' חנן אשל, והוא כולל פרסום ראשוני של כתובות מתקופת המקרא ועד לתקופה הביזנטית שנתגלו במקומות שונים בארץ ובסביבתה, יחד עם מאמרים העוסקים באורניות ובעבודת הסופר בעולם הקדום.

ד"ר אורלי מירון

זכתה בפרס עמינח מטעם הסתדרות הפועל המזרחי בקטגוריית "חקר התפוצות היהודיות" על ספרה *Jewish Entrepreneurship in Salonica, 1912-1940: An Ethnic Economy in Transition*. הטקס התקיים ב-1 בסיון תשע"ד, 8.14, בבית ציוני אמריקה בתל-אביב.

ד"ר אורלי מירון
בטקס קבלת פרס עמינח

פרופ' דן מכמן

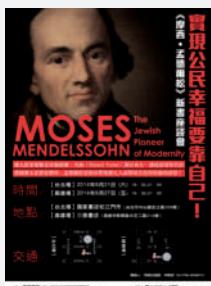
שהה בקיץ של 2013 ב"בית מנדלבאום" שבאוניברסיטת סידני באוסטרליה, במסגרת תכנית ה-scholar in residence במדעי היהדות. במהלך השנה האחרונה הוא היה שותף בארגון כמה כנסים במוסד "יד ושם", שהאחרון שבהם, שעסק בהגליית היהודים בעידן הנאצי, התקיים בחודש יולי השנה. בחודש מרס 2014, הוא הוזמן לשאת את ההרצאה השנתית ה-13 על-שם הוגו ולנטין באוניברסיטת אופסלה שבשבידיה. נושא הרצאתו היה "מעבר ל-טוב ורע": ניתוח תופעת המועצות היהודיות בעידן הנאצי". בזמן ששהה באופסלה, הוא הרצה גם במכון השבדי ללימודים מתקדמים בנושא "בין היסטוריה, זיכרון ופוליטיקה: השואה כאתגר להיסטוריוגרפיה מקצועית". בחודש מאי היה פרופ' מכמן אורח במכון ללימודי יהדות באנטורפן והרצה בנושא: "השואה ותופעת הג'נוסייד: האם הם קשורים?"

פרופ' דן מכמן בעת ההרצאה ע"ש ולנטין באופסלה

פרופ' שמואל פיינר

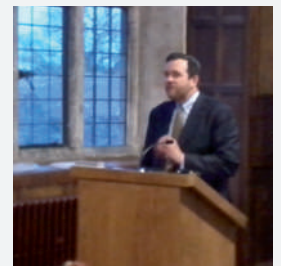
יצא בחודש יוני לטייוואן כדי להשתתף בארועים להשקת המהדורה הסינית של ספרו אודות משה מנדלסון. הארועים התקיימו בכמה ערים, והשתתפה בהם גם נציגת ישראל בטייוואן.

הזמנה להשקת ספרו של פרופ' שמואל פיינר בטייוואן

פרופ' אדם פריזגר

שהה בוולפסון קולג', אוקספורד, בחורף ובאביב של 2013, ויזם, יחד עם ד"ר מירי פרויד-קנדל, את הקמתה של קבוצת מחקר חדשה שתעסוק בחקר היהדות האורתודוקסית ומחשבתה. הצלחתה של קבוצה זו הובילה להקמת מסגרת מחקרית חדשה: מכון הקיץ ליהדות בת-זמננו באוקספורד. המכון הזה התכנס לראשונה בין 22.6.14 ו-1.7.14. הדיון הפעם התמקד בנושא: "אורתודוקסיה מודרנית והדרך שלא הלכה בה: מבט ביקורתי על מחשבתו של הרב ד"ר יצ' גרינברג". במפגש השתתפו חוקרים בולטים וגם צעירים ממוסדות להשכלה גבוהה בישראל, באירופה ובצפון אמריקה. ההרצאות הוגשו בכתב מראש כדי לאפשר דיון ותגובה, והמאמרים עתידיים להופיע בכרך מיוחד באחד מכתבי העת המובילים בתחום מדעי היהדות. לכל המעורבים היתה תחושה שהם יוצרים מסגרת חדשנית שתאפשר דיון ממוקד בחקר היהדות ושיש צורך חיוני להמשיך ולפתח את מיזם היחודי. לצורך כך, הוקדש

פרופ' אדם פריזגר במכון הקיץ ליהדות בת-זמננו באוקספורד

פרופ' עמנואל פרידהיים

נבחר לאחרונה לחבר בקבוצת מחקר אירופאית שתעסוק בחקר הדת והחברה בארצות הים התיכון בתקופה הרומית והביזנטית. המינוי הוא מטעם המוסד האקדמי החשוב ביותר בצרפת, ה-Collège de France שנוסד בשנת 1530 ושחבריו נמצאים בחזית המחקר האירופאי ובייחוד במדעי הרוח. קבוצת המחקר הינה חלק ממעבדת מחקר בשם-Laboratory of Excellence Religions and Societies in the Mediterranean World. באפריל 2014 השתתף פרופ' פרידהיים בכנס בינלאומי שנערך ב-Collège de France והרצה בנושא "מאכלות אסורים בקרב הדתות - בין היסטוריה לארכיאולוגיה".

פרופ' משה רוסמן

הוזמן להרצות לפני הטריבונל (בית המשפט) החוקתי של הרפובליקה הפולנית, בישיבה מיוחדת לכבוד החג הלאומי של פולין, החל ב-3 במאי. בהזמנה זו הכיר הטריבונל בחשיבותם של

יהודי פולין בעיצוב המערכת הפוליטת של ארצם, ובחשיבותו של פרופ' רוסמן כחוקר יהודי פולין. ההרצאה הוקדמה ביומיים בגלל שהתאריך המקורי חל בשבת, מתוך התחשבות בצרכיו הדתיים של פרופ' רוסמן. ב-19 ביוני נערך הכנס "וטרגים של הצבא האדום בישראל ובעולם: זכרונות המלחמה, חוויות ומשמעויות", אשר ארגן פרופ' רוסמן יחד עם ד"ר אולנה בגנו-מולדבסקי ובשתוף משרד העליה והקליטה, המכון למחקרי ביטחון לאומי, היוזמה הבינאוניברסית ויד בן-צבי.

ד"ר יוסף שרביט

זכה בפרס גאון על מחקריו הרבים על יהדות אלג'יריה. הפרס הוענק לו בטקס שנערך בחודש נובמבר 2013 בבית הכנסת "אהל נחמה" בירושלים. הפרס נתן לד"ר שרביט בין היתר על שנים מספריו שיצאו לאחרונה: הרומן ההיסטורי "וכל גיא ינשא" בהוצאת ספרי צמרת, המגולל את ספור חייו של הרב יוסף גנאסיא, ויומן המסע לעיר קונסטנטין שבאלג'יריה, שפורסם בצרפתית ויצא השנה במהדורה שניה. ד"ר שרביט הקים את מכון גיא ינשא (Gai Yinasse) להנחלת מורשת יהדות אלג'יריה ועומד בראשו.

פרס ביאליק לספרות פרופ' אבנ' דאסק

עיריית תל אביב הודיעה על הענקת פרס ביאליק בחכמת ישראל לפרופ' אהרן דמסקי על ספרו ידיעת ספר בישראל בעת העתיקה. הספר, בהוצאת מוסד ביאליק, מבהיר לראשונה במחקר בעברית את הזיקה ההיסטורית, החברתית והתרבותית בין המילה הכתובה וראשית תולדות עם ישראל. הוא מתאר בהרחבה את ההבדלים בין חברות בהן הכתב היה נכס בלעדי של מעמד סופרים לבין עם ישראל הקדום, שבו חוגים רחבים ידעו קרוא וכתוב.

דמסקי נוגע בספרו במגוון סוגיות מרתקות שלא נידונו בעברית עד כה, וביניהם: כוחו של האלפבית והשפעתו על עם ישראל ושכניו, תוכנית הלימודים

בחינוך הפורמלי בישראל בתקופת המקרא, הדרך בה ניצלו הנביאים את התפשטות ידיעת האלפבית לצורך הפצת מסרים, מרכזיותם של הכתב והספר באמונה הישראלית, ועוד. כתב אחד המבקרים: ספרו של דמסקי מהווה חלון יקר-ערך להבנת עולם הספר והסופרים, הרבה לפני העידן הגוטנברגי. רוחב-האופקים התרבותי של המחבר משתקף בכל עמוד של הספר, והוא מציב, למעשה, אמת-מידה חדשה לחקר האוריינות בעת העתיקה, ולא דווקא בעם ישראל.

מאת פרילא אלתאיד מאר אילי

השנה זכה מר ישראל שפירא במלגת הנשיא לתלמידי התואר השלישי. מר שפירא כתב את עבודת הדוקטורט שלו בהנחיית

פרופ' דוד מלכילאל. כותרת העבודה היא: 'כמי שקוצץ בנטיעות': תפיסה קבלית סלקטיבית בקורפוס ההלכתי של ר' יוסף קארו.

ביקור במוזיאון בית המדרש

בכ' סיון תשע"ד, 18.6.14, ביקרו חברי הסגל של המחלקה ב"מוזיאון בית הגדודים: מוזיאון ההתנדבות היהודית לצבא הבריטי בשתי מלחמות העולם", וזכו לסיור והסברים מקיפים מפי מנהלת האתר גב' רחל סילקו, הכותבת עבודת דוקטורט בהנחיית פרופ' ירון הראל. לאחר הסיור נסעו חברי הסגל למסעדת "הגולף" בחוף נתניה לישיבה חגיגית לרגל סיום שנת הלימודים.